

SZERKESZTŐ
SZOKOLY VIKTOR,
(Dohányutca I. szám.)

Megjelenik minden esztőtörtékn, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr.
Előfizethető minden postahivatálnál és könyvtárban.
Hirdetések díja: 4 hasábos petti sor 9 uj kr.

KIADÓ-TULAJDONOS
az „ATHENAEUM,”
(Barátoktere 7. szám.)

Figyelmeztetés.

Pár nap múlva megjelenik

az „ATHENAEUM” kiadásában

s általa Magyarország minden könyvkereskedésében, továbbá Bécsben G. o r i s c h e k
könyvkereskedésében (Stefansplatz 6) kapható:

Az

„Athenaeum” kis képes naptára 1871-re.

I. évi folyam: 4-rét 101 oldal, 19 igen szép képpel. Ára 50 kr.

TARTALOM:

Bemutató.

Vázlatok az emberiség újabb történetéből.

Földünk a nagyító üveg alatt (képpel).

Az ősnépek kihaltása.

Az indiánok kiirtása Észak-Amerikában (4 képpel).

A tasmániai őslakosok kihaltásának története (2 képpel).

Az orosz állam átalakulása és a parasztvándorlás

Népvándorlás az amerikai continensen.

A kínaiak bevándorlása a Mississipi völgyébe.

Népismeit és társadalmi rajzok napjainkból.

A szabadság, egyenlőség kinézése Észak-Amerikában. (A négernek uralma Washingtonban. — Az amerikai vasut-
mágnások hatalma és egyeduralma — Hivatal vadászat a közárságban — A főherék és feketék Dél Carolinában. — Nézetek az iskolázásról. — Munkáshiány. — Vallási türelmesség. — Kellemtességek és udvariasság — Nagyon sok a fiskális. — Newyork zarnoka.)

Hindostan egy népfaja és egy temploma (képpel).

Séták Yeddoban (ké képpel).

A mormonismus hanyatlása.

A délamériai köztársaságok politikai és társadalmi erkölcsi. — Paraguay és Uruguay. — Urquiza tábornok meggyilkoltatása. — Don Solano Lopez. — A politika: pártok és szabadelvűek. — Uj-granadai állapotok.

A nazarenusok Magyarországon.

Az oncid-erecki kommunisták.

A természettudományok és a materialisták.

A Darwinismu- és alapelvei.

A fajok keletkezése egymásból (9 képpel). — A hydra növény-állattól az óriási habarcig. — A tengeri arany-pemec (félig növény, félig állat). — A foka a jegesmedvék és az albák. — Átmenet a hüllőköl a madárfajba (a galléros gyík és a solenhofi griff). — A majmokból az ember. — A matróz és Antonio a csimpánz

Darvin és értelmezői (a halhatatlanság tagadása).

Összegegyeztethető-e az isteni hit a tudományyal

Kisebb tisztí címtár.

A magyarországi és erdélyi szab. kir. és mezővárosok tisztikara. — Legújabb vásárok. — Ipar- és kereskedelmi kamarák. — Gazdasági egyesületek.

A mai számhoz van mellékelve KRANTZ EDE kínai- és alpakka-éztüst-étszerek

árjegyzéke.

A „Hazánk s Külföld“ szerkesztősége számára minden levelek: mérsáros-utca, 2. szám, II. emelet, Kazár Emil úrhoz, e lapok szerkesztőtársához kérünk utasítani. A személyes látogatások is ide kérjük.

TARTALOM.

Cikkek: „Egy harang mint Gara Borbála hozomány.” *Laja Kérvolytól.* — „Sikertelen boszu.” (Történeti korrajz.) Vége. *Deák Farkastól.* — „Három évi fogság a patagionoknál.” *Csepeli Sándortól.* — „Nő-orvosok Amerikában.” — „Napoleon istenítése.” *Bauer M. Lőrincetől.* — „Iszonyatos éj.” (Elbeszélés az angol

bűn-világból.) — „Egy hét története.” *Vahny Károlytól.* — „Vegyes közlemények.”

Képek: Gara Borbála harangja. — Guinard táplálékát védi az ebektől. — A patagon pipások részessége. — Vadászat guanacóra és patagon struera. — Nő-orvostanulók New-Yorkban.

Irodalom.

— (*Ráth Mór kiadásában, az „Új vastűskő-höz.”*) címzett könyvkereskedésben ismét jelent meg egy pár kötetnyi kitűnő, magyarnyelvű irodalmi mű, növelve számát azon jeles munkák sorának, melyek irodalmunk díszét képezve, megjelenésüket ezen értelem és kiadásában válogatós cégnek köszönhetik. Az új könyvek ezek:

1. „*Levelek 1819 — 1862-ből.*” száműzetésében írta Szemere Bertalan. E kötet, melynek ára 2 frt — Szemere B. összegyűjtött munkáinak ötödik kötetét képezi. A nagyérdekű levelek Kossuthhoz, Görgeyhez, Vuko-

viéhez, Batthyány Kázmérhoz, Szemere Miklóshoz, Lukács Mórihoz, Hajnik P.-hoz, Majláth Györgyhez stb. ismert politikai szereplők közl. intézvék.

2. „*A 19-dik század uralkodó eszméinek befolyása az államra.*” írta b. Eötvös József, e mű 3-dik és utolsó füzeté. Ára 1 frt.

3. Az „*Egyesült-Államok története.*” írta Laboulaye Eduárd, a „Páris Amerikában” nagylírú szerzője; a harmadik kiadás után fordította Huszár Imre. Második füzet, ára 1 frt 20 kr.

A „Hazánk s Külföld“ előfizetési föltételei:

Égész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Minden egész éves előfizető, ha csak évenyedenként is fizet elő, 30 kr. csomagolási díj beklüldése mellett megkapja „**Bem tábornok diadal**“ című, színes nyomásu nagy műlapunkat; új előfizetők azon előnyben részesülnek, hogy „**Dobozi**“ „**Zrinyi**“, „**Frangepán**“, „**Hunyady László bucsuja**“, „**Huszár-bravúr**“ és „**Guyon tábornok N.-Szombatnál**“ című nagy műlapjainkat 1—1 frt 30 kr. csomagolási díj beklüldése mellett kaphatják meg. Az előfizetési pénzek és postai utalványok a „**Hazánk s Külföld**“ kiadó-hivatalának, barátok-tere 7. szám, címzendők.

A „**Hazánk s Külföld**“ kiadó-hivatala.

Ujdon s á g o k.

* (*A képviselőház*) szombaton tartotta ülését, mely mint első ülés, elég hosszúra terjedt. Irányi szólalt föl először az ellen, hogy Miletics képviselőt a sajtóbiróság ítélete értelmében a kir. ügyész befogatta, mert a képviselő mentelme azt igényli, hogy a ház ez iránt előbb megkérdeztessék és engedelm kikeréssék. Horváth miniszter, Deák F. ellenkező nézetet voltak, és végül az indítvány érdemleges tárgyalása hétfőre tüzetett ki. Zsedényi kérdést tett a közös pénzügyminiszter 15 millióra rugó előleges kölcsöne iránt, a szélső bal pedig határozati javaslatot nyújtott be, melyben elmondja, hogy rokonszenven nézte a német nemzet erélyét, melylyel szabad-rendelkezési jogát megvédte, de miután ez biztosítva van, rokonszenven kíséri a francia nemzet szabadságát, és fölkéri a kormányt, hogy a háború berekesztésére minden töle kitelhetőt elkövessen. Az okt. 24-diki ülésben Tisza K. állandó hadseregre nézve tett indítványt. Irányinak Mileticsre vonatkozó indítványa pedig nem fogadtatott el.

* (*Haldalozás.*) A tudományt ismét súlyos csapás érte. A kitűnő tanár, s jeles archeolog: Schulz Ferenc elhunyt; ő egyike volt legkép-

zettebb és legszerényebb tudásainknak, ki külföldi származása dacára is egészen magyar lett, nyelvben és szívben. A budai műegyetem, hol az építészett tanára volt, szintén sokat vesztett e munkás és nagyteltségű férfi elhunytja által; az akadémia pedig egyik tagját gyászolja. Utóbbi időben Vajda-Hunyad várának újraépítésével volt megbízva, s e munkát nagy eredménnyel vezette, de bevégzésében a halál meggátolta. Nem régiben Madridban volt, hol a régészeti társulat tagul választotta, s onnan visszautaztában hült meg anyyira, hogy azóta folyton betegeskedett, s október 22-kén virradóra elhunyt Budán. Még csak 32 éves volt.

* (*Haldalozás.*) A tudományos akadémia egyik legkitűnőbb tagja, a jeles természetű dr. Fridvaldszky Imre e hó 19-kén elhunyt Jobbágyiban, élte 72-ik évében. Béke poraira!

* (*A pesti úszó lévősenek*) következők eredménynyel folytak le. Első nap, okt. 21-én: Két évesek versenye; 11 ló közül nyert gr. Széchenyi Béla „In Wiew“ paripája. Vadászenseny; futott három ló, s nyert gróf Eszterházy Miklós „Lady Mor-daunt“-ja. A jockey klub 2000 ftros díját gróf

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

43. szám.

Pest, 1870. Október 27.

VI. évfolyam.

Egy harang mint Gara Borbála hozománya.

A *Trencsén-megye* déli, Nyitra-megyével határos részében fekvő, a csömöri gróf Zay Albert hasonnevű birtokához tartozó Zay-Ugróc helységének számo nevezetessége közül méltán megemlítendő a katolikus templom tornyában függő három, ezüstesengésű harang legnagyobbika. Ez tizenöt mázsát nyom és okmányilag bebizonyított hozománya *Gara Borbálának*, a híres Gara-család utolsó csemetéjének, *Chemeri báró Zay Ferenc* hitvesének, kitől minden jelenleg élő csömöri gróf Zay származik.

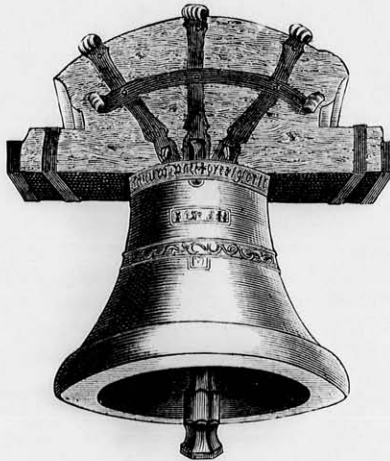
Ezen harang magassága két láb, nyole hüvelyk, alsó körzete tíz láb. Felső részén goth betűkben olvasható e következő körírás: „† O Rex gloriae veni cum pace † O Rex gloriae veni cum pace.“ (Oh dicsőség királya, jövel békével!) mely alatt áll öntésének éve 1511; lejjebb pedig l o m b d f s z e s körrajz, és oldalt látszik a b á r á n y zászlóval.

A harang neve *Burian*; valószínűleg *Gorjának*, a Szlavóniában fekvő régi Gara vára névének XVI-dik századbeli elferdítése.

Korántsem lévén földadatunk itt a Gara-család történelmét és a Zay-családdal utóbbi egybeolvadását tárgyalni, mégis megemlíteni érdemesnek tartjuk, hogy Gara Miklós nádort, egyszer-

smind Zsigmond király sógorát, VI. Károly, a frankok királya Párisban 1415-ik évben március 25-kán kelt okmány által, (mely eredetiben a zay-ugróci családi levéltárban találatik,) ősi cimertartása mellett, mindkét nemű utódival, Franciaország nagyjai sorába emelte. Továbbá említésre méltó, különösen a jelenleg fejlődő politikai viszonyokban, hogy ezen dúsgazdag Gara Miklós

Hohenzollern Friggyest, nürnbergi várgrófot, ki a XV-ik század elején, balsorsa csapásainak engedvén, ideiglenesen Magyarországra vándorolt, ismételve pénzzel segítette, míg ez szorgalma és takaréksága által dolgát annyira vitte, hogy a pazarló Zsigmond magyar királynak valóságos bankrává lett, úgy hogy neki a király követelései fejében eleinte hazánk több várát és városát elzálogosította, mi későbbben, Zsigmond német császárrá megválasztatván, Németországban is meg-

Gara Borbála harangja.

történt, míg végre ezen Friggyest százezer arany forintnyi díjért a brandenburgi választó-fejedelemséggel megajándékozta, mi alapjául szolgált a *Hohenzollern-ház* későbbi, csaknem óriási emelkedésének. Ezen Friggyestől egyenes férfiágon származnak a porosz királyok a származik *I. Vilmos* is,

Loju Károly.

Sikertelen boszu.

— Történeti korrajz. —

— Irta *Deák Farkas*. —

(Vége.)

Bethlen azonban nem vállalta el, részint, mert a németek magaviseletével és bánásmódjával nem lévén megelégedve, nem bánta volna, ha Tököli jól elpáholja német uraimékat, részint korábbi mellötzetései miatt neheztelvén, nem akarta a sült gesztenyét Teleki Mihály és Bánffy György számára kikaparni; tehát nem volt más ember, ki vezér lehetett volna, mint Teleki. Ő volt az akkori állapotok alkotója és a viszonyok rendezője; a bekövetkezett balsors elől tehát félre nem állhatott.

Ő tehát a német tábornokokkal egyesülten, meglehetősen haditerv szerint a vöröstornyi szorosost elállotta, s meg volt győződve, hogy Tököli be sem fog törhetni az országra.

„De Tököli Imre is tanult hadviselő ember lévén, — írja Cserei, nem vala bolond, hogy olyan szoros helyekre jöjjön; azért praktikával élvén és a havasokon való ösvényeket titkon megjárván, a havasalföldi vajdát (kit nem szeret vala) hadaival és a törökökben is ott hagyván s megparancsolván, hogy míg ő visszajő (nem aperiálván senkinek, hogy ő mit akar, csak a török szerdárnak), addig szüntelen ellenkezzenek a németekkel: oly kietlen helyeken s ösvényeken, meredek hegyeken szállítja be harmad napig táborát, a hol soha lovas ember s talán gyalog is nem járt, és csak egy-egy lovas ember mehetett el s térden mászván, s a lovak farkára fákat kötvén, úgy ereszkedtenek be szép esendesen a tágas völgyekre.“

Erről azonban Heiszter semmit sem tudott, mert a belföldiek biztosíták őtet, hogy fölhasználható mellékutak nincsenek. Azonban augusztus 21-én, midőn a tábornokok Telekivel együtt a töresvári közsikláról nézték, hogy mint veszekszik a török és német had, a *Zernyest* felé állított előőrsök a táborba szaladva jelentik, hogy az ellenség, vagyis Tököli tábora az országban benn van.

Már ez első híre megzavarodék és elhalványodék Heiszter, de azért jelt adatván trombitájával, az egész hadat, németet és magyart, *Zernyest* felé indította sebes menetben.

Tohán helységét már felgyújtották volt Tököli tatárjai, s ezeket Balajésán a töröktől elűzött s Erdélybe menekült havasalföldi vajda saját zsoldosaival vitézül elkergeté, de utóbb a nagy csatában maga is elesett s özvegye és leányai még sokáig tengődtek az erdélyi urak váraiban. Zer-

nyesten felül rendben állott Tököli hadának zöme s Heiszter is rendezé a német hadakat.

„Két jezsuita lévén ott, írja Cserei, azok pániánként imádkoztaták a katonákat s egy-egy feszület lévén kezökben, elől mennek vala, ott is veszének; de egy református pap lévén a táborban, az kardot ránta s úgy mene az ellenségre, el is szalada aztán békével.“

Addig forgatta Heiszter a csapatokat, hogy Tököli még a környéket is megszámlálhatta, ő pedig csak lassan közeledett; a székelyek *Jézust* kiáltva rá akartak rohanni, de Teleki elejökbe lovagolván, nem engedé. Aztán elől állíták a németeket, (mert nem óhajtottak a dicsőségből a székelyeknek is részt adni), hátul a könnyű székely gyalogságot.

Heiszter latin nyelven szólt a hadakhoz s igen jó reményben volt, sőt kérkedve beszélt, de nem volt nyugodt.

Teleki Mihály pedig egy szemtanu feljegyzése szerint így szólt a sereghez:

„Jó vitézek, erdélyiek! most az ideje, hogy a mi felséges császárunk hűsége mellett vitézül harcolván, magunknak és maradékunknak állandó nyugodalmat s szabadságot nagy dicsérettel szerezzünk; s házunkat, feleségeinket, gyermekeinket a török rabságától s annak a gonosz Tökölinek tyranusságától mególmazzuk, mert különben ha nem forgódunk, örökös jobbjáságra esik még a posteritásunk is. Hogy pedig én rám senki ne panaszkodjék, hogy ország generálissa lévén elbúttam, ime ezt a fehér szakálmomat ide kegyelmeitek közé hoztam s kész vagyok itt meg is halni!“

Ezt a magyarok szívesen fogadták, s azonnal megkezdődött a derekas csata; egy rész német Doriával s egy rész székely Henter Mihályval a tatároka csapnak. Ezek szinlegesen csakhamar megszaladnak és becsalják az erdélyieket a Tököli tábora; itt aztán tizenegy órától kezdve egész napon át iszonyu csata folyt, sok ezer pogány és keresztény lelvén halálát e kies vidéken. Norcher tábornok a csatában küzdve hősiiesen esett el, Magni ezredes nehéz sebet kapott, Doria orosz-lány módra küzdve fogatott el, Heiszter fogságba esett; kilenceszer rohan Tököli serge, míg a németeket megbontva az egész erdélyi tábornót szaladásra kényszeríté. Teleki Mihály erős lándzsa

szurást kapva, *Kálmán* nevű híres lován elmenekülhet vala, de egy ellenséges vitéz elibe lovagoltván, karabélyát rászegzi és felkiált: „Emlékezz Szikszai Bertalanra!” és a nagy embert lelőve, abban a pillantásban ő is levágatott, de azért Teleki többé föl nem ébredett, s nagy fekete bársony palástját magára vonva, ott a zernyesti szántó földeken adta ki utolsó leheletét.

Csak másnap terjedt el a hire, hogy Teleki Mihály is az elesettek között van. Tököli megdöbben a hír hallatára, s egyik kapitányával, Komáromi Jánossal, ki egykor Teleki titkára volt, keresésre indult. Az elesetek már mind ki voltak rabolva s meztelen testek tátozó vérszeikkal undokíták e szép nyári tájképet.

Végre rákaptak a keresett hullára:

— Ez lett bás végzeted, régi üldözöm, de már későn állottál félre útamból; ha nem akadályoztad volna szerencsémemet és boldogságomat, talán mind kettőnknek jobb dolga lenne, . . . mennyire gyűlöltem e száraz ember és mennyi keserűséget okozott nekem! . . . most már rajta az enyészet keze . . . Isten legyen irgalmas lelkének, e földön már kiszenveted!

Némelyek azt mondják, hogy Tököli sirva borult Teleki hullájára. Ez nem valószínű, de igen az, hogy a bosszu érzete kielégítettén, elenyészett, és ő meg volt hatva annyival inkább, mert a politikai láthatatlan tisztán olvasható e szavakat: „*Sikertlen bosszu!*”

Saját ruháit adva a halottra, haza küldé Geryeszegre s maga paripájára ülven, elvágatott a véres csatatérről.

Három évi fogság a patagonoknál.

III.

(*Miű kezek közé estem. — A Pampas, s Patagonia indusai. — Szójárásuk, valósi hitük s életmódjuk ugyanazonossága. — Erkölcsaik és szokásaik. — Lakomák. — Inadalkozásuk. — Rézszeiségük. — Akét nem szokásai s gyakorlatai.*)

Azon korszakban, midőn a nap nem nyugodott le a spanyol királyok birtokain, azt gondolák, hogy ama nagy síkságok, a mik Buenos-Ayres és a Magellan földszorosok közt egyfelől, s az Atlanti-tenger s az Andes-hegység közt másfelől terülnek el, a la Plata *alkirályság* egyrészt képezik, habár az ezeket akkor lakott nomádok nagyrésze, mint most, minden járomtól szabad volt.

Ma egy tekervényes vonal, keletről a Cordillerák és a Rio-Salado, éjszakra a Rio Quinto, a Cello-Verde által határozva, képezi az argentin szövetség és a független Pampas közös határát. Délre Rio-Negrótól kezdődik Patagonia.

Három évig kényszerülve itt töltött tartózkodásom a népesség három különvált csoportulátit ismerteté meg velem, a melyek közül mindenik a föld természetes beosztásának felel meg.

A keleti égöv alatt, a mely a Rio-Saladótól a Rio-Negró felé terjed, élnek a sajátkép ugynevezett Pamperok, hét törzsre oszolva.

Az erdős vidéken, a mely a Bevedero és d'Urre-Lafquen tavak között, mint azon hosszú folyam mentében, a mely ez utóbbi tóból eredve egész a Rio Diamantig megy, a Mamoulchok laknak, hat törzsre oszolva, s ezek névszerint: Ranquels-teshes, Angneco-teshes, Catrulé-Mamouel-teshes, Guiné-Ouiru-teshes, Lonqueuil-Ouiru-teshes, és Renau-gneco-teshes.

Végre Rio Negrótól délre, a mely folyó keskeny, de mély, s hosszabban tart, mint a Rajna

vagy a Loire, a Patagonok kilene törzsét számítottam meg, névszerint: 1. Poyuches; 2. Puelches; 3. Caillihéhets; 4. Tchoue-teshes; 5. Cagnecaoué-teshes; 6. Tehao-teshes; 7. Ouili-teshes; 8. Dilma-teshes; 9. Yakah-na-teshes.

Nem is kell mondani, hogy a nomádok életmódja a természet, a talaj, s az égalj nagy változékonysága szerint különbözik.

Egyik rész a Pampa legmérsékeltőbb északi részében lakván, félig meztelen, s ellenséges indulttal viseltetik a chilii s argentinai népség szomszédsága iránt, a kikkel fölváltva majd békében, majd hareban élnek.

A másik rész (Patagonok) az előbbiektől igen távol, csupán a tenger partjait vagy roppant terméketlen sivatagukat látva, a nomád élet legkezedelgesebb vadtságában él.

A legközelebbi törzs, a hova sorsom vezetett, a Poyucheské volt, a kik ide-oda kóborolnak, a Rio-Negro mentében. A Pacheco szigetétől a Cordillerák aljáig.

E törzsek, még az Araucanok is (ezek chilii keresztyének módjára élnek) ugyanazon nyelvet beszélnek a Magellan földszorostól kezdve Mendoza felé San-Louis, Rosario s Buenos-Ayresig. Mindamellet is szójárásukban, mint rendszeren egyebütt is, van egy kis eltérés, de azért őket könnyen megérti az, a ki e főnyelvet tudja. Ez csaknem teljes tisztaságában meg van még a Pampán, az Araucanok és Mamoulchoknál.

E törzsek egy része ragadozástól él, jelesen a Pamperók, a Mamoulchok és Puelchek (Patagon törzsek).

A többieknek nincs más segédforrásuk, mint a természet és ügyesség, s általában igen szegények, de bátor kitartással eltűrnek szegénységüket, s azon nélkülözéseket, a miknek a kedvezőtlen időny által ki vannak téve.

Azon gyakori megtámadások, a miket az indusok a la Plata és Chill határain véghezvisznek, főleg arra való, hogy megakaszszák a keresztyének közlekedéseit, s őket kifosztják, vagy elvegyék tőlük a használható állatokat, a miket nem szükség maguknak megszelídíteni, hogy ily módon bosszút álljanak azon nyomorúságért, a mibe őket az európaiak dönték, az által, hogy földüket elfoglalák.

Kiengesztelhetlenül gyűlölik a fehéreket, s a

a nélkül, hogy az első falatot vagy italt az istennek ne áldozná. A nap felé fordulnak, a mit az isten hirmökének hisznek, s odaadnak egy darab húst, vagy kiöntenek egy kis vizet. Ez áldozatot következő szavakkal kísérik, a mik különfélekép változnak:

„Oh! elachai, vita ouentrou, reyne mapo, fré-neau.“

„Oh! atya, nagy ember, e föld királya, irgalmazz nekem.“

„Votrey, fille euteux, comé qué hilito, comé quéptoco, comé qué omatu.“

„Kedves barátom, adj mindennap jó edelt és italt, jó álmot.“

„Pavré lega intché, hilo to élaény? tefa qui-nié vousa hilo, hilito tu figuay.“

„Én szegény vagyok, éhes vagy te? ime itt van egy kis szegény edelt, egyél, ha akarsz.“

Gummad táplálékát védi az ebektől.

legvadabb kegyetlenséggel leöldösik, s csupán a gyermekeknek s ifjú nőknek kegyelmeznek, a kiket a nemtelen fogságra fíntartanak.

Minden vad nép vallása ugyan az, mint nyelve. Isteneket, vagyis felsőbb lényeket hisznek, mint a jó és rossz okozóit. Mint a jó hatalmát (Vitaouentrou) egy legfőbb lényt imádnak és tisztelnek, a nélkül, hogy tiszta fogalmuk lenne, hogy az hol lakik.

A rossz istenséget illetőleg (Houacouvon) azt mondják, hogy ez a földön kóborol, s a gonosz szellemeknek parancsol, így is nevezik: Guallihu; ez okozója az emberiség minden bajainak. Vannak ezenkívül mindkét nembeli istenségeik, a kik a jövőt megjósolják.

Papjaik nincsenek, az apák és anyák áthagyjak utódaikra vallásukat.

Ezen indusok közül egy sem eszik vagy iszik

A mint megebédelték, összekészítenek egy kis dohányt, egy kis ló- vagy tehéntrágyával, s ezt betömik egy kis köpipába, a mit maguk vájnak ki, hasra fekszenek s belőle hét-nyolc szippantást tesznek, hogy a füstje az orrukba ne jöjjön, mert tovább nem tudák eltűrni. Erre borzasztó látvány következik, szemek fölfordulnak, a szem fehérét nem lehet látni, s annyira kimerednek, mintha gödrükből kiugranának, a pipát kiejtik szájukból, a mit tovább nem tarthatnak: erejük elfogy, elkábult részegségbe merülnek, vonagló mozgással hánykolódnak, nyáluk foly nyitott szájukból, s kezükkel, lábukkal úgy vergődnek, mint az úszó kutya.

Ez ocsmány önkéntes elbutítás képezi az indusok boldogságát, s ezt nagy tiszteletben tartják, mert meg nem zavarnák az ily pipázót, a kinek egy szarvban vizet visznek, s ezt a földre mellé állít-

ják. Szokásaik szerint ebben az istenek is részt vesznek, mert mindenekelőtt három-négy színpantást neki engednek, s ezt, egy magukban elmondott imával kísérik.

A mint a pipázó a mellé tett vizet megitta, félig megfordulva hátára fekszik, hogy elaludjék. A nők és gyermekek is osztoznak e gyönyörben.

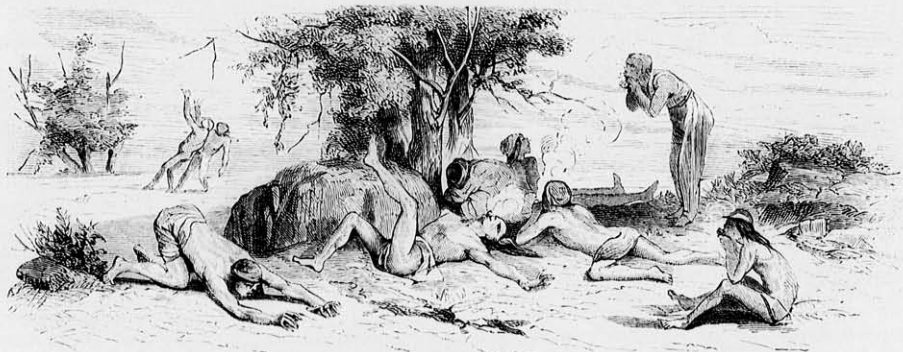
E nomád nép, bárhol lakják is, hasonló életmódban él; foglalkozásuk a vadászat, a ragadozás, s háziállataik őrzése, a lovaglás, a lándzsa, a golyóhajítás, parittyázás.

A Pamperosok nagy részénél használatban vannak bizonyos konyhai eszközök, a miknek kirándulásaiknál nagy hasznát veszik, s a mik hűsok elkészítésére szolgálnak.

A nők, a kik ezzel foglalkoznak, nem igen főzik meg az eledeleket; az edénybe egy kis vizet tesznek, ezt megmelegítik, a húst belemárt-

bizonyos vulcanicus földnemmél festik, a mit az Araucanoktól kapnak, a kik őket évenként szelátoztatják. A színek az izlés szerint változnak, a fekete, vörös, fehér s kék a legszokottabbak.

A nők maguktól gyártott gyapotanyagból készítik öltözéküket. Ez öltözék őket válluktól egész térdükig elfedi, s minden öszhangzat s művészet nélkül csak fejük, karjaik és lábszáraik látszanak ki. E ruhát felülről egy kapesos tüvel (toupon) tüzik meg. Csipőjükön különböző színezetű bőrvvel szorítják meg igen szorosán ruhájukat; mint a férfiak, ők is kitépik még szemöldökeiket is, festik areukat, s visszataszító tekinteteket durva gyöngyökkel ékítik, a mik kétfelé választott hajukat fentartják, s ezek két hosszú fonadékban derékukig érnek. Nagy függöket viselnek. Az ifjabb nők durva gyöngyökből készült karpereceket is hordanak.

A patagon pipások részegsége.

ják, s azonnal kivesszik, minthogy szerintük ez eléggé megfőtt, s egy kissé megsózva — mert a sóit ők is ismerik — megeszik.

A meghódított törzseknel lehet látni, hogy ezek a húst jobban megsütik és megfőzik, de mindamellét ők is valami kedves lakomának tartják-ha a tüdőt, májat és vesét nyersen eszik meg, s ezenfelül a nyers meleg vagy aludt vért megiszszák.

Börsátrak alatt laknak, a mit költözködésük alkalmával magukkal visznek.

Öltözkéül bármínő anyagot is fölhasználnak, középen egy kis nyílással, a hol fejüket kidugják. Egy másik öltönydarabot derekukra szorítanak s egy másikkal fejüket fedik el, a mi előlről elváltasztott hajukat fentartja, míg ez hosszú hullámokban foly le vállukra. Testükről minden szőrt kitépnek, még szemöldökeiket sem kímélik. Arcukat

Természetükre nézve a nők igen hasonlítanak a férfiakhoz, de találkoznak köztük nem oly riták is, s ezek rendszeren az indus és keresztényen fajból valók, s többnyire kereszténynek.

A nők szintén tudják forgatni a lándzsát, a lázót, mint a férfiak, s lovagolnak.

Számukat körülbelül negyvenezerre lehet tenni, a mely évenként fogy, főleg a nők száma, a minek oka főleg a Gauchokkali viselt háborúk. Mintegy öt emberre esik egy nő; míg ellenben az Araucanoknál a nők vannak többségben.

Erkölesei a többnejűséget megengedik. Minckeredménye az, hogy a gazdagoknak több nőjük van, míg a szegények e fényűzést nélkülözik, s nőtlenül élnek.

Csepeli Sándor.

Nő-orvosok Amerikában.

Minél erélyesebben lép föl korunkban a női kérdés, annál érdekesebb lesz ez minden egyesre nézve, ha mérlegeli, vajjon a házi körét és könyháját elhagyó nő képes-e még hagyományos és a természet által eléje szabott kötelességeit teljesíteni, avagy hűtlenné kell-e azokhoz lennie s elveszítenei nőisége nimbuszát, ha az úgynevezett férfias kenyérkereseti módokhoz folyamodik. Ily jelenségekkel kétségkívül leggyakrabban Amerikában találkozunk, azon földön, hol nemcsak az egyéni szabadság fejlődött ki leghatalmasabban, de hol egyszersmind a férfiúi erőben való hiánya a nőt gyakran oly foglalkozásokra szorítja, melyekhez a régi társadalmi fogalmak közt nevelkedett európai nő csak sokkal később mert, vagy fog merni folyamodni.

Azon gazdag anyag-gyűjteményből, melyet egy amerikai nő nyújt rendelkezésünkre, egész sorát fogjuk előszámálni azon nőknek, kik a nők számára eddig zárva volt különböző pályákon ügyeseknek, befolyásosoknak s embertársaikra nézve hasznosoknak tanusították magukat.

Mindenekelőtt azon hivatási ág felé fordulunk, melynek a nők által való betöltése a legnagyobb feltűnést okozza, s mely élénk vitatkozásokra szolgáltat alkalmat, értjük az orvosit. Előre is látjuk, mint borzognak olvasóink a new-yorki női boncterem rajzának szemléletén, melyet látszólag számos tanítvány látogat. Minthogy Amerikában eddigelő csak kevés egyetemet fogad kebelébe kivételosen női tanulókat is, (Európában csak Zürichben történik ez) ez okon New-Yorkban s az Egyesült-Államok más nevezetes városában, nevezetesen Philadelphian és Bostonban magánorvosi tanintézeteket állítottak föl nők számára s ezek közül a new-yorki orvosi bonctermet állítja szemünk elé a rajzoló.

Orvos-doktor Lozier Klementina asszony életiratainak vázlatát egy papnak köszönjük, ki előszavában így szól: „A betegek ápolását és idők óta nőkre bízák. Ha ezen hivatásukat visszautasítanák, ez esetben az orvos-zseregek sikere és az orvos fáradozásának eredménye fölnyírt sem érne, mint most. Az emberi test születésétől fogva haláláig gondosságukra van bízva, s mégis megakarják tőlük tagadni annak kül- és belszervezete ismerhetőségét!”

Lozier Klementina New-Yersey államban, Plainfieldben, 1813. dec. 11-kén született s tizenhárom testvér közt ő volt a legfiatalabbik. Atyja, Harner Dávid ültetvényes volt. Mielőtt a család New-Yerseybe telepedett volna át, előbb Virginiában élt

néhány évig, hol akkoron még számos, tehetséges és értelmes indus törzs tartózkodott. Harner asszony, buzgó quaceker nő s missionárius szellemű, gyakran érintkezett velük, kiktől sok hasznos oktatást nyert a gyógyításban, ezenkívül pedig olvasás által is igekezevén ebbeli ismereteit tágitani, később szerencsével gyógyította a környéki betegeit. Később New-Yorkban élt hét esztendeig, hol két orvos unokabátyja tanácsa és segélye mellett sikeresen gyakorolta a gyógyászatot. Legidősebb fia is orvos lett s így a példák által vonzatva, legfiatalabb leányát is ugyanezen ösvényre látjuk lépni.

Klementina nagyon korán lett árvává s a plainfieldi akadémiában neveltetett. 1830-ban New-Yorkban Lozierhez ment férjhez, mivel azonban ez csakhamar betegeskedni kezdett, saját házában iskolát nyitott, melynek élén tizenegy éven át állott. Számos tanítványa s azok gyermekei később páciensei lettek. Ő volt e városban az első tanítóné, ki a női nevelés nélkülözhetlen kellékül tekinté a bonc-, élet- és egészségtan terjesztését. Ez idő közben bátyja vezetése mellett folyton gyógyászati könyveket olvasott. 1837-ben férje meghalt, s ő még darab ideig folytatta foglalkozásait, folyton szeme előtt tartva azon célját, hogy magát az orvosi hivatásra kiképezze. 1849-ben bevégezte Rochesterben az első orvosi cursust s 1853-ban Syracusában promováltott, miután egyéb fakultások ezt megtagadták tőle, minthogy női tanulókat nem vétethettek föl. New-Yorkba visszatérve, azonnal gyakorolni kezdé tudományát s ezt nem rég történt haláláig folytatta. Bárha számtalanokat gyógyított ingyen, jövedelmei mégis mérköztek New-York legelső orvosával. Különösen jeles volt azon sebész műteteiben, melyek végbevitelét női betegségek igényelték. Százhusz nehezebb s ezernél több könnyű műtétet végzett, Midőn 1867-ben meglátogatta Európát, a gyógyászat legkitünőbb férfiúi éléje siettek s mindenütt megnyíltak előtte a kórházak ajtai.

Lozier asszony már 1869-ban nyitott saját magánlakásán páciensei és barátai számára orvosi tanfolyamot s ezt három évig folytatta, mely idő alatt azon célból alakult egy nőorvosi olvasótársaság, hogy ez is mozdítsa elé a nők közt a gyógyászati ismeretek terjedését. Ez asszony előretörő szellemének azonban mindez nem volt elég s már rég idő óta gondlokozott egy nőorvosi tanintézet alapításán. Magán zertei hallgatónőiben — kiket eddig az egészségtannak csak elemeire oktattott — egy valóságos kollégium képződő

közönségét látta. Lépésről lépésre s erényetlen erélylyel csüngött ezen tervén. Mind saját tapasztalatai, mind azokéi, kik férfiakkal együtt tanultak, arról győzték meg, miként nők csak akkor részesíthetnek kimerítőbb orvosi kiképzetésben, ha hogy e mellett egyszersmind gyöngédebb női érzelmeik kiméltetnek. Ő határozottan ellene volt, hogy nők és férfiak közösen tanulják az orvosi tudományokat. Az Amerikában kitört polgárháború miatt az ő terve sem sikerülhetett oly gyorsan, 1863-ban azonban végre hozzáfogott tanítézte szervezéséhez. Az olvasó-társaság kollegiummá alakult, tanárok választottak s alkalmaztattak s Lozier asszony kötelezte magát, hogy segélyösszegén kívül az első év minden pénzvonzatosságát ő fogja fedezni. Mindezen törekvéseiben hatalmasan gyámolította őt fia, ki New-York szintén egyik keresettebb orvosa.

Amerikában ma már háromszáz nőorvos gyakorolja tudományát, s hogy még számosan készülnek e pályára, mutatja az, miként a nőorvosi iskolák telvék tanulókkal.

Azok közül, kik Lozier asszony után New-Yorkban, mint női és gyermekorvosok telepedtek meg, legelőször a két Blackwell nővért említtjük meg, kiknek idősbike: Erzsébet, valóságos hősi elhatározással lépett ezen pályára, mert íranta való előszereket s a nélkül, hogy csak gondolt is volna rá, elhatározása akkor érett meg benne, midőn egyik barátjánéja súlyos betegségben szenvedén, panaszkodott, hogy sem őt, sem szenvedő társnőit nem gyógyíthatják meg nők, hanem férfiak kezére kell magukat bízniok.

A Blackwell nővérek New-Yorkban már 1853. alapítottak egy kórházat nők és gyermekek részére; néhány év múlva szövetségbe lépven egy dr. Zakrzewska nevű lengyel nővel, e kórházat kitégíttették s gyógyszerzárral kötötték össze, s e hely volt több éven át az egyedüli gyakorlati kiképző hely nőtanulók számára, minthogy minden más kórházat elzártak előlük, a miért a bostoni és philadelphiai női orvostanintézetek is ide küldék hallgatóikat, gyakorlati ismeretek megszerzésére.

A Blackwell nővérek nemcsak Amerikában, hanem Európában is terjedelmes ismereteket szerzettek.

E pálya uttörői közt kell megemlítenünk Hunt Harriot kisasszonyt is, ki már érettebb korában s egészben önképzés útján szerző meg az orvosi ismereteket. Bostonban született 1805-ben, jóllétben növekedett s kissé tékozló atyja halála után egyik nővérével együtt iskolát nyitott, mi azonban nem elégítette ki iparkodó szellemét. Az orvosi pályára őt is a véletlen vitte; nővére súlyosan megbetegedett, s minthogy az orvosok nem tudtak rajta segíteni, maguk a nővérek kezdék a baj természetét tanulmányozni. 1835-ben e nővérek már gyógyították azokat, kik reájuk bízták magukat s 1843-ban az ő ösztönzésükre Charlestownban női élettani társaság alakult, melyben havonként kétszer szak-értekezéseket olvastak fel s vitakozásokat tartottak.

Végre 1847-ben Hunt Harriot folyamodott, hogy a Harvard-kollegium felolvasásait hallgathassa. Ekkor már 42 éves volt; az engedélyt csak három év múlva adták meg, a Harvard-kollegium tanulói azonban oly barátságatlanul viselték magukat irányában, hogy ő önkényesen visszalépett.

A philadelphiai nőorvosi kollegium 1853-ban doktor medicinae címmel ruházta fel őt, s ezután a rettenthetlen asszonyt nyilvános szónokul látjuk fellépni, a szövetség különböző államaiban mindig ugyanazon témát tárgyalva, hogy „az asszony van hivatva arra, mikép saját nemének orvosa legyen.”

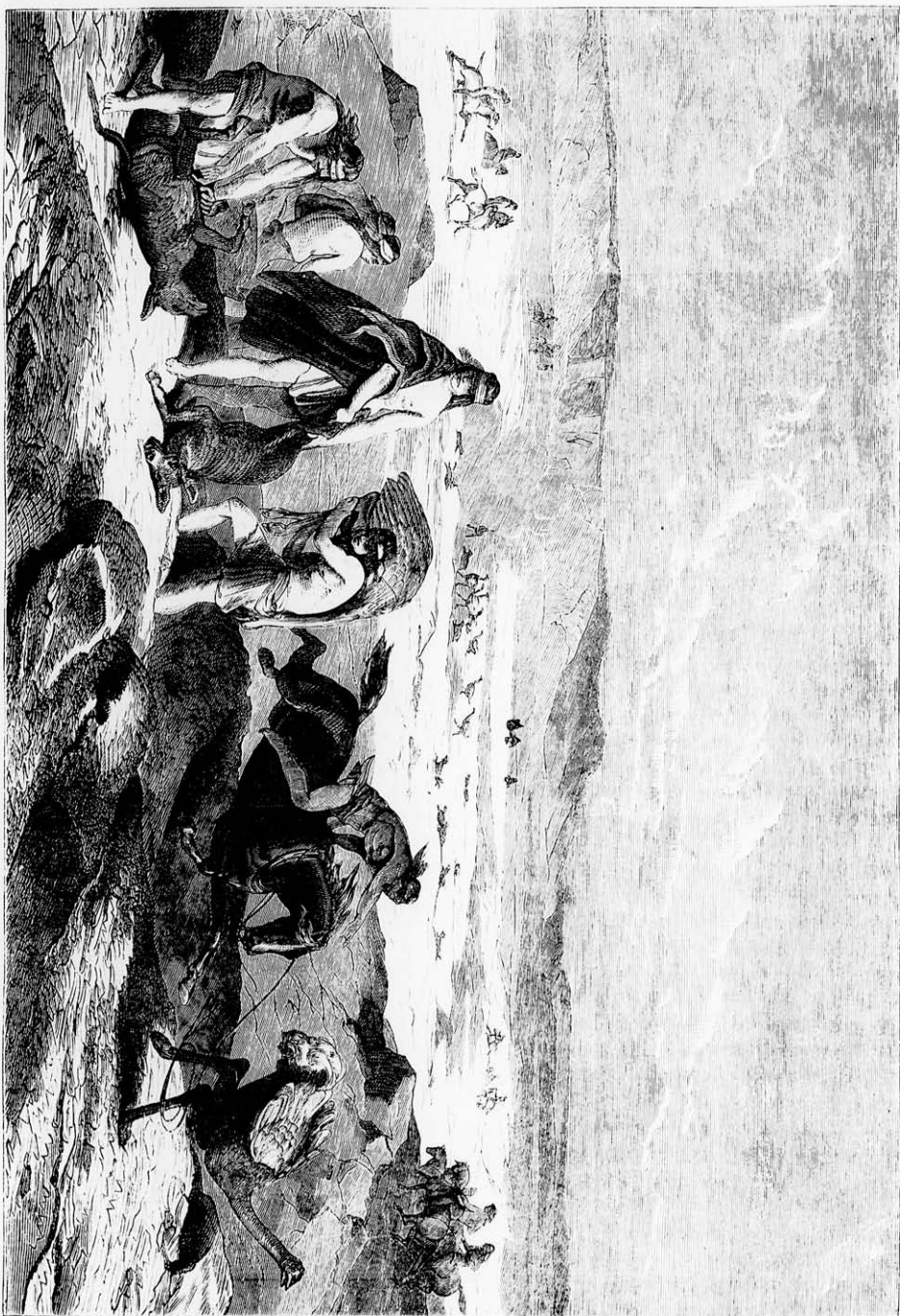
Hunt Harriot ma is Bostonban él és működik. Egyik barátjánához így írt: „Hajam hófehér, de azért életem kedves nekem. A mint egyik év a másika után lefolyt, azonképen gyűjtöttem egymásután a virágot és gyümölcsöt, melyek aggkoromat megszépítik.”

Figyelemre méltó jelenség, miként érfolják meg ezen nők az európai régényeket, melyekben azok, kik hozzájuk hasonlóan férfiúi hivatást választanak, istentagadókul vannak festve. Bármily közönyös is lehet egyébíránt ránk nézve, hogy mit hisz az, ki hivatását becsülettel, az emberiség javára betölti, mégis megemlíttjük, hogy például Lozier asszonyt mindegyik életírója magasztalja még valóságosságáért, Hunt Harriot pedig a kiesiny és talán csak Amerikában létező Svedenborgianus felekezet híve, mely a legtisztább spiritualismuson alapul, s mely erejét ezen három szóból meríti igazság, jóság, szeretet!

Napoleon istentése.

Az ó- és ujkor egy hősét sem szövé körül oly gyorsan és nagyobbrészt még életidejében a hitrege, mint a csatacsászárt, kinek százéves szüle-

tésnapját a hivatalos Franciaország nem régen ünnepelte. Az Európa jövő hódítóját a szive alatt hordozó Romolini Laetitia álmától kezdve a szo-

Vadászat guanacota és patagon sírora.

Nő-orvostanlélek New-Yorkban.

morfizek által beárnnyazott sírboltig a longwoodi völgyben, egy szolgálatra kész történetírás, buzgalmas imádók emlékművei és lelkesült katonák megható ragaszkodása fonták ama regekoszorút, mely a kedélyek ezereit körülreccézé és ama második császárságot előkészíteni segíté, melyet a jövő egy nagy és nemes nemzet történetének legszomorubb korszakának fog nevezni. A Bonapartelegenda már akkor nyert behatást a tömegekbe, midőn félistenük még élt; ez időben többnyire Napoleon gyermekkorával foglalkozott. Azon tudákosok, kik a régi kormányból az új időszakba magukat megtarták, voltak az első, a kik a feltűnt csillag eredetének kikutatásán törték fejüket. 1805-ben az akadémiánál egy emlékirat nyújtott be, mely kimutató, hogy Napoleon a római caesaroktól származik. Egy más emlékirat szerzője Napoleont Cyrusra vezette vissza. Fontanes miniszter az olasz levéltárak kimotozását parancsolá, minek következtében azt találta, hogy egy Bonaparte nevű hölgy V. Pál pápa anyja volt. Napoleon eltúrte e hízélgést és csak egyszer nyilatkozott fölötté e maró szavakkal: „Az én nemeségem Marengóban kelt, én házám elsője vagyok.“ Nem oly otrombái viselte magát a hivatalos történetírás: a katonai lyceumokban azt tanították, hogy a Bonaparte-házban két század óta azon jóslat volt terjesztve, miszerint egy nagy sarjadék fogja e nemzetséget emelni. Még egy jelvény: „Napoleon első pályái egy szőnyeget képeztek, a melyen Homer azon hősei voltak ábrázolva, kiket az újszülött egy napon fölülmulandna.“ Egy komoly férfi, La Riboussière tüzértábornok, nyilvánosan elbeszélte, hogy midőn Napoleon, mint alhadnagya a La-Fère nevű ezrednek, Valenciában feküdt, a műkedvelő szép Colombier asszonyság halálágyán így nyilatkozott Bonaparteről: „Ha e fiatal emberen szerencsétlenség nem történik, akkor ő a forradalom folytán egy nagy szerep játszására fog jutni.“ De azon adomákat, melyeket különösen a végre gondoltak ki, hogy Napoleon az isteni gondviselés által rendelt küldetésére mutassanak, ismételni szükségtelen: hisz más nyilatkozatok vannak előttünk. A császárcoronázás hatodik évnappján, december 2-án 1810. a troyesi püspök a királyi palota kápolnájában egy hitszónoklatot tartott, melyben a császárt „isten eszközének az egyház dicsőségére és az emberi nem boldogítására“ nevezte. Már két évvel ez előtt egy Fesch bibornoktól jóváhagyott káté volt egy császári rendelet folytán a népiskolákban behozva, a melyben ez volt írva: „Napoleon császár istentől van rendelve államfejünké. Neki nem enge-

delmeskedni annyit tesz, mint isten ellen felzendülni, a mi az engedetlenre pokoli büntetéseket hoz.“ Kevés évvel ezután ezen „istentől rendelt államfő“ Szt Helena sziklaszigetén volt és kénytelenül Lowe Hudson ural az asztalpénzért veteckdni. A Bourbonok kimondhatatlan nyomorúságánál kellett, hogy a francia népben az emlékezés a császár fényes eredményeire kifelé fölkeltessek. Midőn 1821. évi május utolsó napjaiban a császár haláláról hir Marseilleből egész Franciaországban elterjedt, a legősziintébb rokonérzetek nyilvánultak a népben, és ezen időtől fogva a bonapartisták a Napoleon-imádást üzlet gyanánt kezdték folytatni.

Legelsőben jöttek a röpiratok, melyekből az 1821. év nyári hónapjaiban hatszáznál több jelent meg és melyek Napoleon istenítésében összhangzóttak. Némelyek közülük megérdemlik, hogy irodalmi különösségeknek neveztessenek, pl. amaz, a melyben a régi katonák között elterjedt hitnek adatott kifejezés, hogy Napoleon nem halt meg, hanem decemb. 2-án Franciaországba visszatérend, hogy katonáit maga köré összegyűjtse és a Bourbonokat elkergesse. E rege, melyhez az ős testőrség ama hadastyánai, kik az austerliczi évfordulat éjjelén kuszorúkat tettek a Vendôme-szobor lépcsőre, vakbuzgósággal ragaszkodtak, Delavigne Caesárt legdicsőbb ódái egyikére lelkesítette. Maga az akadémia sem kerülhette ki az uralkodó napi áradatot. 1826-ban Gourgaud tábornok, Franciahon országnagya, az akadémia nyilvános ülésében egy értekezést olvasott föl Bonaparte Napoleon hadnagyi irodalmi dolgozatai fölött. Az artoisi gróf (később X. Károly) az ülésben megjelent volt, midőn Gourgaud az ifju Napoleon szavát kiejté: „A nagy emberek olyanok, mint a meteorok, melyek ragyognak és magukat fölemésztik, hogy a földet megvilágosítsák,“ a „halhatatlanok“ padjain és a ház karzatain oly tapsvihár tört ki, melyből e kiáltás: „Vive l'Empereur!“ (éljen a császár) kihallatszott. Erre az artoisi gróf színleg a legnagyobb boszuban elhagyá a termet. Nagyobb fontosságú, mint az efféle egyes tüntetések, volt az, hogy a nemzet kedvence költője: Béranger, később Hugo Viktor is a csatacsászárt megénekelték. Egész Franciaországban terjedtek el az elsőnek lelkesítő dalaí a „petit caporal“ (kis káplár) fölött, a melyekből az akkori időben súlyos szemrehányások hangzóttak a gyámoltalan és tehetetlen Bourbonok ellen. E trón gyöngé támaszai össze is törték a júliusi-napokban ezen elfelejtethen napok dicső harcái közben sokszor hallatszott e kiáltás: „Éljen II. Napoleon.“ A színházak felhasználták a

politikai események által létesített felszabadulást a könyvvizsgálat alól. Porte St. Martinben e látványos színművet: „Napoleon és Josephine“ rop-pant sikerrel adták. Az utolsó felvonásban, midőn Lowe Hudson ur a színpadon megjelent, oly szíszegős ment végig a karzatokon, mintha tigrisek-től eredne, melyek a harca előkészülnek. A brit kormányzó előadója végrendeletét csinálta; minden szónál, melyet mondott, a boszuság vihara futotta át a házat. Nemsokára ezután adták a lovardában: „Napoleon Brienne-ben.“ A lovardát követték a többi színházak, melyeknek színmű-vezői a köztársaság történetét és az első császárság érdekesebb mozzanatait kizsákmányolták. „Napoleon Schönbrunnban,“ „Austerlic és Wagram,“ „Elbától Szt Helenáig,“ „Az öt testőrség dobosa“ stb., így nevezték a esata- és látványos színműveket, melyekben a császárság javára tiltakoztak és a párisi népesség dietsvágyának hízelegtek. A szépművészetek is megtették a magukét: Delaroche és Vernet Horáce legjobb erejüket arra

fordíták, hogy Napoleon életének kitünő mozzanatait lefessék.

A Napoleon-imádás 1840-ben érte el tetőpontját, midőn Fülöp Lajos a császár tetemeit Szt Helenából Párisba hozatta és a rokkantak templomában eltakarította. Láttára a nagyszerű tüntetéseknak, melyeket a párisi népesség a gyászmenet alkalmával a császár szellemének bemutatott, a Clermont-Tonnerei herceg épen annyi joggal figyelmeztetett az országrendek kamarájában a kormányt, hogy a tüzeltel ne tréfáljon, mint Blanc Lajos a „National“-ban Fülöp Lajosnak írt: „A tegnapi nap, a gyászmenet napja, több volt mint egy diadalmenet; a napoleonismus szunnyadoz a francia népben; önnek szerencséjére hiányzik a férfiú, ki azt fölkelte.“ De a férfiú nem hiányzott, csak hogy őt akkor tehetség nélküli és nem veszedelmes kalandornak tartották, míg ő tíz évvel később az ellenkezőt mutatta meg.

De már III. Napoleon nem fogja isteníteni Franciaország.

Bauer M. Lőrinc.

Iszonyatos éj.

(Elbeszélés az angol bűn-világból.)

186 — decemberének egyik derült estéjén bankunk szolgálja épen bezárta az üzleti helyiségek ajtait, mert a hivatalos órák már elmúltak. Én könyvemmel a strazzákkal hasonlítottam össze, miatt a többi commis részint pénzt számlált, részint sietősen írt leveleket. Miután a különböző könyvekből elkészítettem kivonataimat, beléptem a mellékszobába, hogy azokat az igazgató elé terjeszsem, ki épen kabátját gombolta be, elmenni készülődvén.

— Kivonatokat készítettem az utolsó hó nyereségei- és veszteségeiről, — mondam papírjaimat az asztalra helyezve; — s az eredményt kielégítőbbnek találom, mintsem ön reméli.

— Igen örvendek rajta, mert részvényeseink különösen óhajtnák, hogy fióküzleteink emelkedjenek. A kivonatokat magammal viszem s ma áttekintem, — viszonzá ő s a papirt oldalzsebébe tette. — Ha az irodában már nincs semmi fontos teendő, — folytató aztán — szeretném, ha ön ma este meglátogatna s nálam étkeznék; némi újdonságokat közölhetek önrel, melyek ép oly váratlanok, mint kellemesek lesznek.

Mínthogy mára már nem volt semmi fontos dolog, azért az igazgató meghívását annál inkább elfogadtam, mert ő igen értelmes férfi volt s aztán mert a banknál való gyors előléptetésemet is neki köszönhettem. Egy és ugyanazon uton mentünk

tehát. A szürkület kellemetlenné vált, a szél szemünk közé hóval vegyes esőt csapkodott s majdnem megfagyott lábaink hó- és sárból álló zagyva lékban botorkáltak. Végre találtunk bérkocsit s néhány perc múlva már Wilmot ur lakása ajtajánál állottunk meg, pár pillanat múlva pedig kényelmesen üldögéltünk szobájában. A mint helyet foglaltunk, azonnal eléállott újdonságával. Beszélgetésünket az olvasó előtt ismételni fölösleges, mert csupán igazgatóvá történendő előléptetésemről volt szó; kell azonban néhány szóval megemlékeznem bankunk berendezéséről, melynél eddig számvevői minőségben voltam alkalmazva. W^o-ben levő bankunk a Londonban székelőnek csak fiókja volt, mely a nagyobb vidéki városokban számos fióküzletet nyitott. Mindegyik banknak külön felelős igazgatója volt. Ez igazgatók egyike vissza akart vonulni s a részvényesek választmányja közölte Wilmot ural, miként bizonyos föltételek mellett elhatározták, annak helyébe engem iktatni. Ez oly örvendetes hír volt számomra, mely a vácsozához való étvágyamat nem hogy fokozta, de sőt csökkentette. Midőn az étterembe léptünk, azt kérdé tőlem Wilmot asszony, miért időztünk oly soká a mellékszobában?

— Oh, — viszonzá férje, — csak egy újságot közöltem vele, mely a banknál való állására vonatkozik, s mely őt alkalmasint felizgatta kissé.

— Én azonban azt hiszem, hogy Dauby ur a részvényeseknek mindig kegyében állott s remélem, hogy rá vonatkozólag a banknál nem történik változás.

— Legálább nem kellemetlen változás, — mondá Wilmot ur mosolyogva. — Jöjjön ön Dauby s legyen ma jobbkedvű, mint máskor, bár tudom érteni, hogy hírem hatott önre, s az ily hatás különböző jellemekre különbözőleg működik.

— Biztosíthatom, — viszonzán, — hogy engem e kilátás boldoggá tesz s ha kinézésem ellenkezőről tanuskodik, annak oka, mert az ön tudósítása meglepett s megzavart. Új kilátásokhoz rendszeren új eszmék csatlakoznak, melyeket előbb rendeznünk kell; de holnapig sikerülni fog ez nekem.

— De tulajdonkép miről beszélnek önök, uraim? — kérdezé Wilmot asszony; — vajjon Dauby ur kilátásai oly mély rejtélybe vannak burkolva, hogy azokról mitsem tudhatni meg?

— Dehogy, kedvesem, — jegyzé meg férje. — Tudod máris, hogy Kinnear úr, az s-i igazgató vissza akar vonulni s az így megüresedett helyre részvényeseink Daubyt szemelték ki. A feltételek nem valami nehezek s azért ez ügyet befejezettnek tekinthetjük.

Wilmot asszony kilátásain fölött örömet fejezte ki s aztán beszélgetésünket az étkezés szakította meg. Vacsora után Wilmot asszony véletlen megjegyzést tett ékszerekre vonatkozólag, s ez ismét oly thémára vezetett, melyet jelenlétemben már többször érintettek. A szó tudniillik egy, Wilmot asszony tulajdonát képezett, ékszeres szekrény eltűnéséről volt. Már régóta kíváncsi voltam e történetre s azért kértem, meséljék el nekem egészen, a mire eddigelé csak félig-meddig céloztak.

— Nos hát elmondom, a mit tudok, hanem az igen kevés, — jegyzé meg Wilmot ur. — Ez oly rejtélyes történet, mely nehezen lesz valaha megoldva. A rablás (mert mindenesetre az volt) körülbelül negyedfél év előtt történt, tehát mintegy fél-évvél előbb, hogysen ön bankunkba belépett. A közelebbi körülmények következők voltak: egy este kis társaságot hívtunk magunkhoz lakomára, s nöm — hogy vendégeit illón fogadja el, — ékszereiből egyet-mást fölvettt, melyek egy kis ébenfa szekrényben voltak, s e szekrénykét magánpénztárámból adtam ki. Nöm a szekrénykét pipereasztalán hagyta s midőn meglehetősen későn lefeküdni készültünk, az ékszerszekrénynek már csak hűt helye volt ott.

Azon időben volt bizonyos nöeseléidünk, kit már régen szándékoztunk elboesátani, mert engedelem nélkül gyakran szokott távozni s nagyon

későn jött haza. Ez este is két óra hosszat volt oda, mialatt mi vendégeinkkel foglalkoztunk, s e gyanus körülmény arra birt, hogy a rendőrfőnököt felkérjem a leányt kihallgattatni. A kihallgatás azonban büntetésre nem szolgáltatott okot, s azért a leányt mind a rendőrség, mind mi elboesátottuk. Vendégeink közt volt azon este bizonyos Garstang nevű ur is, ki az ön mostani állását töltötte be bankunknál, de ép most nevezteték ki N.-be igazgatóvá, hová másnap volt utazandó. Nőmnek tehát azon rögeszméje támadt, hogy ezen Garstang valami módon — de hogyan? azt maga sem tudta megmondani, — ékszereinek eltűnésével összeköttetésben van. Képtelen föltevésére alapjában semmi más ürügye nem volt, mint az, hogy Garstang urat általában ki nem állhatta, s hogy ő a társaságból előbb távozott a többinél. E körülmény azonban az ön szememben egyáltalán nem volt gyanus, mert hisz ő másnap el akart utazni, ezért sietett tehát haza, aztán meg másrészt egész este velünk együtt volt a szobában.

— Vajjon igaztalan voltam-e iránta, vagy nem, azt nem tudom, — jegyzé meg Wilmot asszony, — s ezt nehezen is fogom megtudni; annyi azonban bizonyos, hogy gyanumat nem bírtam fejemből kiűzni. Hisz tudod te is Stephen, hogy azon pillanattal őta, midőn bemutaták nekem, ki nem állhattam. Lényében volt valami nagyon visszataszító.

— S épen ez az oka, a miért gyanudra mitsem adok, kedvesem. Ha csak pillanatra is meggondoltad volna, hogy Garstang urnak ép akkor mily kilátásai voltak, az esetben gyanudát nem is nyilvánítottad volna előttem. Nem lehetett oly örült, hogy aránylag csekély összegért egész életszerencsáját kockára tegye, mert lahogy a szekrénykét elloppja, s ezen közönséges tolvajság napfényre jön: az esetben nehezen foglalhatta volna el N.-ben tisztességes állomását, hanem a kényitőházba kellett volna vándorolnia. Ily gyanu igaztalan és veszélyes, és én valóban reszketnék, ha tudnám, hogy szobánk négy falán kívül más is értesül róla. Tán nem szükséges, Dauby ur, hogy önt hallgatásra kérjem; a mit itt beszélünk, azt a barátság pecsétje alatt mondottuk el, mert e dolog oly kényes, hogy arról még álmodni sem jó.

Kifejeztem Wilmot urral való tökéletes egyértelműségemet s a beszédet más tárgyra irányoztam.

A csemegékkel is már csaknem készen voltunk, midőn a szolgálk egyike távirati sürgönyt hozott s azt Wilmot urnak adta át. Kitejelt üzenetünkben nem volt ritka eset, hogy egyik főkéntézet a másikkal, avagy a londoni főbankkal távirailag levelezett. Mivel azonban sokszor fontos ügylet

forgott kérdésben, azért titkos jeleket használtunk, melyeket csak a bank első hivatalnokai értektek. Sürgönyeink tartalmáról még a távirtdáskoknak sem volt fogalmuk, kik számainkat és jegyeinket gépíleg távirták. Ily titkos jelekben volt azon sürgöny is, melyet most kezemben tartottam. Ez M.-ből, mintegy 40 angol mértföldre eső városból jött, hol két banküzlet volt: a mi fiókunk s egy idegen. A sürgöny következőleg szól: „A P. et M. bank itt ma délután négy órákor örökre bezárta ajtait. Minthogy ezt épen most titokban tudtam meg s föl kell tennem, hogy a mi bankunknál holnap jelentékeny üzleti tolongás lesz, azért félkérem önt, küldjön nekem tüstént nevezetes pénzüsszeget. Küldje el ön mindazt, a mivel rendelkezhetik s ha hiányt szenvedne e miatt, táviratozzon a maga részéről O.-ba, fiókintézetünköz.

M. dec. 186 — O. Dane, igazgató.”

A dolog igen sürgős volt s azért Wilmot ur s én elhatároztuk gyorsan működni. Bérkocsiba ültem s félkerestem pénztárnokunkat, ki tűz- és tolvajmentes pénztárunk egyik kulcsát őrizte; a másik két kulcs az igazgatónál meg nálam volt. Mialatt én a pénztárnokot kerestem, azalatt Wilmot O.-ba táviratozott, elküldötte oda a Dane-féle távirat másolatát s felszólította az ottani fiókban, hogy másnap küldjön részünkre készpénzt. Wilmot ur már a bankban volt, midőn a pénztárnokkal én is megérkeztem oda. A házi szolga kézügyben volt, ki szintugy mint én, a banképületben lakott, s nem sok időbe került, hogy 170,000 forintot aranyban és 20,000-ret bankjegyekben oly apró, erős szekrényekbe csomagoltunk, melyeket Angliában pénzküldésre szoktak használni. Hogy a pénzt a vasuti állomásra szállíthassuk, két kocsi-ra volt szükségünk, s azokat a házi szolga kerítette elő. Midőn ezek előállottak, kissé sietve léptem ki a banképületből, hogy jelen legyek a főrakodásnál s így épen eléje kerültem egy embernek, ki a gyalog-járdán ment s kinek külseje feltűnt előttem. Ez meglehetősen magas volt és sovány, kabátja állaig begombolva, félhajtott gallérja fehér zsebkendővel átkötte s szája és orra elé tarka selyemkendőt tartott, miként mellbetek emberek szoktak tenni, kik tartanak a hűvös éjjeli légtől. Ez elővigyázati rendszabályok a rossz időben ugyan nem lehettek feltűnők, én mindazonáltal oly gyanakvó voltam, mint szoktunk lenni örködésünkre bizott sok pénz közelében. Különösen figyelmesen tekintettem tehát ezen férfira s minthogy a gázlámpa épen rá világított és zsebkendője nem volt erősen arcára szorítva, azért jó szemügyre vehettem. Egyike volt azon

arcoknak, melyeket nem könnyen feledhetni: esinós, rendez, kifejezősteljes. Nekem dolgom volt. Ő elment előttem s én nem gondoltam tovább rá. Az igazgató s én az egyik, a pénztárnok s a házi szolga a másik kocsi-n foglalt helyet, s erre aztán gyorsan hajtattunk, hogy az állomást idejekorán elérjük. Az állomásfőnök még az indóházban volt, s Wilmot ur tudtára adta, hogy még a pénznek is el kell vitetnie.

— Belátom uram, — mondá az állomásfőnök, — hogy Dauby ur és a pénz számára külön waggont szükséges; minthogy azonban már minden waggon el van foglalva, ezért nem tehetek mást, mint azt, hogy még egy külön kocsi-t akasztatok a vonathoz. Az indulási idő azonban máris elmult, s a pótszabályzat nem enged meg semmi késedelmet, azért tehát a külön waggont a konduktoroké mögé kell akasztatnom.

Minthogy ránk nézve az volt a fődolog, hogy a kiegészítő pénzüsszeggel mielőbb M.-be érjünk, azért nem tettünk ellenvetést. Egy waggont tehát a többihez akasztottak s ennek első coupéjét a pénzzel együtt én foglaltam el. A ládácskákat az ülések alatt helyeztem el, én magam kényelembe helyezkedtem, hivatalnok-társaimnak jó éjt kívántam s azzal a konduktor becsukta az ajtót. Midőn a vonat már lassan megindult, a vasuti éteremből kiindulva két férfit láttam egyenesen az én waggonomnak futni s a szomszéd coupét elfoglalni. Ez különösen azért lepett meg, mert mindkettő egyenlő magas, egyenlőn öltözött s egyikük kétségkívül azon ember volt, a kivel a banképület előtt találkoztam. Mindezt a konduktor által tartott lámpa világánál láttam, ki az ajtót megnyitotta coupéjükhoz. Miként föntebb mondtam, az ember igen gyanakvó, ha közelében sok, rá bizott pénz van, s e két férfi megjelenése annyira nem tetszett nekem, hogy házi szolgálunkat felszólítottam volna a velem utazásra, ha már nem lett volna későn. A vonat sebesen zúgott tova s épen egy alagutba vágott be. Időm volt most mindent átgondolnom s úgy találtam, hogy a pénz mellett, illetőleg alattam mégis elég biztonságban van. Coupéem erősen volt bezárva s a többitől erős válaszfal által elkülönítve, ezenkívül a vonat gyors haladása gátolta, hogy engem kívülről bárki is megtámadjon, a miként természetesen engem is gátolt abban, hogy szükség esetén az utolsóelőtti waggonban levő konduktorokat segítségemre hívhassem. Ez nekem elég volt; s aztán meg a legközelebbi állomásra a pénz biztosabb megóvása végett még vehettem valakit magam mellé. A biztonság érzetével együtt bizonyos bágyadság szállott meg, mely tán az idő-

nek s a vonat rázásának következménye volt, Visszahanyatlottam a légy párákra s szundikálni kezdtem, hanem a mellett hallottam minden neszt s éreztem, ha rosszabb sinekre jutottunk. Egyszerre úgy tetszett nekem, mintha lassabban mennék s mintha ama zúgás, mit a tovarobogó vonat okoz, mind távolabb halna el. Felugrottam s kitekinték az ablakon. Magas ég! mi volt ez? A vonat, melyhez waggonom hozzá volt kapcsolva, már messze elől tűnt föl s gyorsan robogott tovább, mialatt az én kocsim nem állott esendesen, hanem W.-nek visszafelé gördült. S ezen visszafelé gördülés mindgyorsabbá vált, a nélkül hogy az ezt előidéző erőt láttam volna; a vaspályának itt lejtőjének kellett lenni. Waggonom futása végre roppant gyors lett s engem iszonyatos aggály lepett meg. Térdem reszkettek, hajam borzongott, hideg veríték

gyöngyözött homlokomon s ájuláshoz valék közel, midőn a waggon gyors futása lassudni kezdett. Végre megállott. Most oly neszt hallottam, mint mikor kulesot fordítanak meg a zárban, még egy pillanat... ajtóm fölnyilt s ugyanazon férfi, kivel a banképület előtt találkoztam, lépett be, felvont pisztolyt szegezve mellemnek. Jellegzett arcát a waggon lámpája élesen megvilágította, s ez arc épen nem volt tréfás kifejezésű. Visszaléptem a fegyver elől, de most hátulról támadtattam meg, mert a rabló cinkostársa meg a másik ajtón lépett be. Kísérletet tettem magamat kiszabadítani s egész erővel a velem szemben levő ellen támadni, de kísérletem nem sikerült. Csak azt láttam még, hogyan sujtott pisztolya agyával fejem felé s ezzel eszméletemet elvesztettem.

(Vége következik.)

Egy hét története.

(Okt. 24.)

(VK.) Van megint „képviseelőház“-unk és gazdaszonyi kiállításunk, voltak lóversenyeink és lesznek érdekes színházi estéink — hála istennek, a táereiről sem kénytelen többé kölesünből élni! Azt a kölesönt értjük, melyet három hónap óta a világ-történet oly bő marokkal nyújtott a külföld csatapiacain, s mely végre is kényszerkölesön volt, mitűn a világ egyébből nem igen kívánt olvasni. Valóban e minden országra szóló események mellett mindig is csak néma bocsánatkérés mellett mertünk előállni a mi pesti apró és mulékony történetkéinkkel, melyek jöttek és mentek, mint a kis habok, egész az érdektelenségig hasonlítva egymáshoz. A világ azonban — megszokva az újabb háborúk hamar végződő sorsjátékait — kezd belefáradni a nagy tragédiába, mely ma holnap „szentiványi ének“-ké válik. A hősköltemény siralmas történetté apad, melyben nem a hadvezérek a legnagyobb urak, hanem a hagymáz és vérhas, s ha Metz alatt, hol Bazaine pusztítva rohant ki, és Páris előtt, hol a bombázás nagy vítézi játékka elháríthatlan akadályok miatt maig is elmaradt: az ősz hidege úgy folytatja munkáját, mint három hét óta, akkor ma holnap több német vitéz lesz a kórházban, mint a metzi és párisi földsíneok közt. Nem esoda hát, ha maga a győző nép is kezdi sokalni a dolgot, melybe nagyon belefáradt és még jobban belebetegedett, s még kevésbbé esoda, ha az óriási néző-publikum torkig lakva a vérszagú táviratokkal, napról-napra jobban óhajtna a béke napirendjét, s a helyett hogy reggeltől estig folyvást a távolban csapongna: kezd körülnézni az

otthoni békés tűzhely körül is — hol mégis csak történik valami.

Pesten legalább volt mit látni e héten.

Szombaton nyílt meg az aug. 5-dikén elhunyt képviselőház, mely iránt a közönség érdekeltsége mindig ébren van. Bármily barátságatlan, szürke, esős és sáros nap volt is: a karzat egészen megtelt a haza választott népét látnivágyó fiatalsággal, „politikába“ soha bele nem fárado öreg urakkal s esinosnál esinosabb hölgyekkel, kikre nézve minden ülés egy-egy nappali előadás, melyről a világgért sem maradnának el.

A honatyák még nincsenek mind együtt, de a „buffet“ azért látott elég egymásra mosolygó arcot s hallott elég panaszt a rozszünetről és „ki hitte volna“ főhászokat a háború ama nagy fordultai fölött, melyek a nyári elválás óta történtek. Somsich Pál összecsengetve a gyülekezetet, minden ünnepélyes teketória nélkül jelenté ki, hogy a ház határozatképes, s megkezdé elnöki előterjesztéseit. Gyászszal kezdé: két képviselő a szünet alatt meghalt: a ház Nesztora, a tisztes Boeckó Dániel és a mindig hőkeblő Kabos Imre. Hét pedig lemondott, köztük Szuppán püspök, kinek lemondását balról megéljenzék, a mi annyit jelentett, hogy örülnek, ha nem látják. Ő egy igazú „prédikációs halott.“ Forradalom után ugyanis a szószelekről kárhözottá el a honvédeket, s ezzel minden „jobb időre“ megölte magát, s noha b. Eötvös püspöki süveg alatt igyekezett halottaiból feltámasztani, a közvélemény folyvást éneklő fölötté a „circumdedérum“-ot. Hiába, vannak dolgok, melyeket a Lethe vize

nem visz el! De ha Szuppán kiment a ház egyik ajtaján, bejött helyette a másikon Lászlófy Antal, az erdélyi „rájxrárt.“ Valószínű, hogy a Lethe tize épp Szamosújvár közepén folyik el, s a választók többsége abból itta tele magát, hogy ide juttatá ama nevezetes férfiút, ki nem régen az igaz hazafiakkal szemközt nem állott egy követ (s jókora botránykövet) fűjni Schmerling lovaggal. A „fátyol,“ melyet a multakra vetünk, nem fűdi el Lászlófy ur viselt dolgait; ahhoz jókora vastagságu pokróc kellene, a mivel alkalmasint szolgálni is fognak az élelapok, melyek legalább most egy új figurára tettek szert. — Mi pedig szólhatunk érdemesb „új emberek“-ről is. Itt van például két irotásunk: Helfy Ignác és Degré Alajos. Amaz nem bírta kiállani egykor a Bach-korszakot, s elment Olaszországba tanárnak, ismerteté olasz fordításokban jobb költőink műveit, és azután a politikai szárnyaira ült, s azon'is tért vissza, épp oly tisztán hozva haza jellemét és kedélyét, a mint azt leglúsbabk éveinkben elvitte. Most az Irányi Dániel zászlója alatt áll, a kié volt mindjárt a megnyitáskor az első hosszabb szó. Miletits, az ujvidéki „martyr“ ügyében beszélt, a kit az esküdt-szék bírósága egy évre ítélvén el, most a váci fogházban főzi heves feje különös termékeit, melyeknek egyik legfureszűbbika az az originális ötlet, hogy Karagyorgyevicsét azért nem ítélte el a pesti törvényszék, mert a magyar kormány bosnyák banná szemelte ki, miután Bosnyák-országot „természetesen“ minden áron vissza kívánjuk foglalni!

Irányi különben nem Miletiesért szólalt föl, hanem az elvérét. Azt mondá, hogy egy képviselőt sem volna szabad elzárni addig, míg a ház engedélyt nem adott rá. Igaz — úgymond — hogy ez kiváltság, de oly kiváltság, melyet a képviselők nem nélkülözhetnek. Sokan szólaltak föl e tárgyban, s Horváth Boldizsár kérte a házat, hogy az ítélet bírálásával ne sértsék a bírói függetlenséget. Végre is az Irányi indítványának tárgyalását harmadnapra tűzték ki.

Volt egy interpelláció is. Azt hittük, hogy e téren az első Madarász József lesz és pedig a béke érdekében, a ki sietni fog mindenekelőtt üdvözölni a köztársaságot, mely meg is érdemli a mindnyájunktól a rokonszenvet, mert polgárkatonái derekabban harcolnak, mint a bukott császár híres hadserege! De csalódtunk, mert az ellenkező sarkon magaslott föl Zsedényi, azt kérdeve, hogy a közös hadügyérség 15 milliónyi kölcsönéről tud-e a kormány, s ha tud: hogyan hagyta jóvá? A háború ügyében pedig Simonyi Ernő tett egész pártja nevében határozati javaslatot. Ez

arról szól, hogy a kormány — a semleges hatalmakkal együtt — legyen munkás a béke helyreállításában, mert már Sedannál a német nemzet erőyesen biztosítá jogait, de a mit azóta tesz: minden népre veszélyes hódítás, Páris lövétése pedig az emberi haladás kipótolhatlan kára lenne. Látszik ez indokolásból, hogy a tragédia első felvonása tetszett a Simonyi Ernő pártjának, de a második már nem tetszik. Mint óhajtatásban: a békevágyban bizonyára mindenki osztozik; hanem lépést temi érette: ez már más dolog. Ilyenkor azt is tekintetbe szokták venni: van-e erőhatalom szükség esetén kellő nyomatékot adni egy ily lépésnek, melyet könnyen visszautasíthatnak a büszke triumfátorok? Különbben ez a „magas politiká“-hoz tartozik, melyre tán a miniszterelnök is hazajön, ki Terebesen piheni ki a háborúidény fáradalmait, s inkább szeret most otthon lenni, mint itthon, hová még az őszi verseny sem tudta vonni.

Ez az őszi verseny különben nem is igen vonzó volt. Igazi péntek-nap, esős, sáros, hideg. Az az egy pár hölgy, ki elszánta magát a tribune-ön dideregni, amazon-rendet érdemelne. Olyan idő volt, hogy még az őszi divat szépségét sem mutathaták be, s plaid-ekbe, nagy kendők és köpenyek rétegeibe burkolva nézték a látványt, a nélkül hogy őket szép számú közönség nézhette volna.

Hanem a sportsman-ek olyanok, mint az igazi becsvágyas színészek, s ilyenkor is csak ugy kitesznek magukért, mintha ezer meg ezer szem kísérsé paripák futását, mert öök nem a publikumért, hanem a dícsőségért játszanak.

Ezúttal gr. Széchenyi Béláé lett az első nap babérja: két lova nyert első díjat, s a harmadikat is csak egy-kétfőj hossza íté el a szerencsétől. Mindjárt a kétévés versenyében az ő „InWiew“ja tizenegy jó esikő közt vívta ki az elsőséget; a jockey-klub 2000 frtos nagy versenyében pedig „Cadet“-je győzte le nála sokkal híresebb három versenytársát, köztük a nyáron sok diadalt látott Captain Blue-féle „Advocateo-t, mely ezúttal leghátul maradt, mintha nem volna egyéb, mint a gyep „pünkösdi király“-a, röviden tartó uralommal. A vadász-versenyben három úr állt ki, s gr. Eszterházi Miklós a „Lady Mordaunt“ hátán taktikával kizé ki a diadalt, mert gr. Szapáry Ivánt és Batthyány Elemért hagyta elől futni paripáikon, s csak az utolsó fordulatlánál nyomult előre, győzve egy fejhosszal: „lassan sies, tovább érsz!“ A nagy handicap-ben a gr. Eszterházy Imre „Bajadere“-je, a 300 aranyos Ritter-díjban gr. Wenckheim Rudolf „Chief“-je (csak egy fejfel a Széchenyi Béla „Arr-

licht"-je ellenében,) a gátversenyben pedig a gr. Forgách László „Catamount"-ja lettek nyertesek. És ezzel — nyargalt haza mindenki, megelégedve a szabad ég e csipős-nedves „mulatságát.“ Vasárnap ellenben verőfény mellett folyt a második futtatás; de ha az olvasó gondolja, hogy elég egy sütetből egy lepény: egyszerűen áttérhetünk a Köztelek kiállítására, a hol legalább az első nap csipőssége után megleledgethünk egy kis verőfénynél, melyet nem ugyan a nagy részvét, hanem a gazdasszony-egylet hölgyeinek nyájas szívélyessége képvisel.

Ez a buzgó, tevékeny egylet mindent elkövet árváért. Bálöz, hangversenyez, népiünnepez, toborz és hébehóba kiállítást is rendez. És minden sikerül neki. Azt ugyan nem mernők állítani, hogy ez a kiállítás (a tiz krajeáros belépti díjakkal) anyagi tekintetben fölerne egy nyári népiünnepe jövedelmével, mert végre is a „Köztelek“ messzelli egy kissé a mai furdat világ; hanem hogy a kiállítás maga igen érdemes a látogatásra, annyi bizonyos. Gyönyörű gyümölcsök természetben és festve (afestettek a dr. Pólyáéi,) étvágy-ingerlő vaj és befőzött, sütemények és aszalványok, kézi munkák finom izléssel és nagy választékban, (melynél az egylet árvái is bemutaták ügyességüket,) terménymagvak, selymek, házi eszközök, szép butorok és faragványok, kesztyű-készítő- és varrógépek — szóval: hat terem tele mindenféle oly tárggyal, melyek a házi ipar és gazdasszonykodás kellékeit és büszkeségeit képezik. A fáradhatlan Sztupa György, a gazdasszonyok jobb keze és száz lába, nem győzi ismerőseinek magyarázni a sok különösebb magyarázatra érdemes tárgyak eredetét, jó és célszerű voltát. És a vendégek mind szépmek is találják, kivált a szép kezek küldeményeit. Csak az az egy nem szép, hogy a termekben sokkal több látogató férne el, mint a mennyien rendszeren vannak. Pedig Fortuna is jelen van és sorsjegyeket osztogat, s a ki nyer: tele marokkal mehet el. Valószínű különben, hogy azóta sokaknak eszébe jutott, hogy a „Köztelek“ mellett a közúti vaspálya robog el, s egy pár óra — kivált ez unalmas, szürkeidőben — kellemesen telhetik el e esinosan rendezett termek hasznos tarkaságai közt.

S míg a gazdasszonyok sportsman-ek, képviselők fővárosunkban tarták a múlt héten ünnepélyeiket: a zenésvilág egy része Szekszárdra ment, hogy Augusz bíró híres vendégének: Liszt Ferencnek 59-dik névnapját ünnepelje, jó kívánatokkal, lakomával, hangversenyyel és sokféle kiténtetéssel. Az a remény, hogy Liszt ezúttal tán végképp is hazánkban maradjon a fölláttandó nagy zenekadémiára lépe, emeli az ünnepély fontosságát. Azok, a kik őt szeretik, (s szereti minden ismerőse,) a szívélyesség erős kötelekeivel kívánják őt e földhöz fűzni, a hol született és a hol lángesze és esodálatos hatásai által oly nagy lendületet adhatna zeneművészetünknek, mely eddig oly lassan fejlett. Valószínűleg sok van, a mi őt magát is marasztja, mert az élet alkonyán mindenki vonzódik a helyhez, a hol valaha bölesője rengett, és a hol az első vágyak és remények álmai szövődtek. Az ő vágyai és reményei mind beteljesültek, s dicsőségét alig emelheti egyéb, mint az, hogy ezentúl egészen hazájának él!

Fájdalom, egy kiténő emberünk nem sokáig élhetett e szent célnak. Schulez Ferenc, a geniális műépítész, ki már bécsi tanuló korában nagy reményeket keltett, később pedig spanyol műemlékekről írt könyvével Németországban közismerést, Spanyolországban pedig kiténtetéseket nyert: a múlt hét végén meghalt, csak néhány évvel haladva túl a harmincat. A mácsai kastély és Vajdahunyad megújítása maradnak utána, mint egy kiténő tehetség és lelkiismeretes munkásság szép emlékei. S mennyit tehetett volna e magas hivatású ember, ki sok tudományval és izléssel fáradhatlan szorgalmat és emelkedett szellemet párosíta: ha a sors még néhány évtizedet told életéhez. Egykori spanyol útjában áthűlt és mellbajt kapott, s tavaly a visegrádi romok megtekintésekor újra megfázott — és most egy a maga nemében páratlan jelesünk kora elvesztét kell fájlahunk. Valódi balsors nehezül szellemi fejlődésünkre. Kiváló tehetség egy idő óta ritkán születik nálunk, s e ritkának nagyobb része is korán vesz el, úgy hogy a legjelesbek sírmlékein alig találkozunk a késő vénség évszámaival!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* [„Tavrik-i Kütabet vet tesbih Tabii“] cím alatt Hassoun Effendi Londonban egy philológikus értekezést adott ki törökül és arabul, ezen nyelveket illetőleg egyszersmind értekezik a hindu és

persa nyelvekről, miből megtudjuk, hogy a persának 650 betűje van. Hassoun ezeket 110-ré akarja redukálni.

Széchenyi Béla „Cadet“-je ragadta el. Az 1500 frtos nagy handieapben gróf Eszterházy Imre „Bajadere“ nyerte. A Ritterdíj (300 arany) győztese Wenkheim Rudolf „Chief“-je; a gátversenyt (400 frt) pedig gróf Forgách László „Consideration“-ja nyerte meg. A második nap (23-ikán) eredménye ez: a gróf Festetich Pál díjára két ló indult s gróf Eszterházy Miklós „Talmigöld“-ja nyert; az import-díjat 4 ló közül Draveczky Aurel „Horror“-ja vitte el; a kancadíjban gróf Eszterházy Imre „Bajadere“ lett győztes; a kladrubi kísérletversenyben a gróf Széchenyi Béla „In Wiew“ paripájáé lett a 2000 frt; a kis handieapre 9 ló közül gróf Forgách László „Consideration“-ja érkezett először a nyerő ponthoz; a kladrubi akadályversenyt pedig Eszterházy M. „Juryman“-je nyerte meg.

* (Az *id. Dumas sulyos beteg.*) Dieppei tudósítások szerint (okt. 10-ről) Dumas állapotát mitsem javult. Dieppehez közel, Puys faluban fekszik s fia és leánya ápolják. Életéhez nincs remény, mert paralysis vett erőt rajta, s folyvást eszmélet nélkül van.

* (*Ránk nézve is érdekes könyv*) jelent meg Berlinben. „Grosse Leute, kleine Schwächen“ cím alatt, melyben 34 nevezetes ember életéből találunk vonzó részleteket. Ezek közt van B. Wesselényi Miklós is. A könyv Jókai Mórnak van ajánlva, s az előszóban következő sorok olvashatók: „Jókai „Magyar nábob“ című regénye sajátos könyv, fillette értéken, valóban jellemzően magyar, oly fény-villámokkal, milyeket ritkán találni a regényirodalomban.“ A könyv szerzője nincs megnevezve.

* (*Világkiállítás Bécsben.*) A bécsi kormány a bécsi világkiállítás kérdését nem törvényjavaslat, hanem hitelkötvetelés alakjában fogja a birodalmi tanács elé hozni. Mint az „Oest. Corr.“ értesít, a világkiállítás kezdeményezésére a kereskedelmi miniszter 1871. budgetjében 500,000 fr van felvéve. — A kiállítás tervezeti és elömmunkálati tervrajzai mind Schwarz báró kezében vannak s ez most Páris körüljárólatása következtében természetesen teljesen el van rekeszve a Béccsel való közlekedéstől s azért nem halad elő az ügy a kívánt gyorsasággal.

* (*Honvéd-zászlószalag.*) A Nyiregyházán állomásozó 41-ik honvédzászlóalj lobogója díszítésére Lónyay Menyhért né zászlóánya díszes aranyozott szalagot küldött, e filirattal: „Századok híressék díesőség. Lónyay Menyhért, a 41-ik honvédzászlóalj, 1870.“

* (*Az esküdtsek előtt*) okt. 30-kán Ágay Adolf állt. Goldberger Ede vak koldus pörölte be, mert azt írta a „Borsszem Jankó“-ban, hogy a zugligetben egy világítalan koldus kéreget, ki nappal nem lát, de este úgy clovassa az „Abendblatt“-ot, hogy öröm nézni. Név ugyan nem volt említve, de mivel a zugligetben más világítalan koldus nincs: a dolgot Goldberger magára vette. Az esküdtek azonban 9 szóval 3 ellenében Ágayt nem találták vétkezesnek.

* (*Halálózás.*) Stark (Erős) János 1848—49-ben honvéd alezredes, ki kötél-halálra volt ítélve s 16

évi várfogságot szenvedett, e hó 12-ikén Batizon, Szatmármegyében elhunyt, élte 50-dik évében.

* (*Az 1871. évi újonc-illeték*) a magyar-osztrák monarchiára 94,475 emberben állapított meg. Ebből a magyar korona országaira 39,329 újone és 3,924 póttartalékból legény esik.

* (*Gráf Ede honvédtábornok*) és kerületi parancsnok kezdeményezésre folytatn a Kolozsvárt állomásozó honvédtisztjár köréből 488 frt és 52 kr. gyűlt össze az 184%-ki honvédek özvegyei és árváinak segélyezésére, mely összeget a tábornok folyó hó 19-én adta át a honvédelmi miniszteriumnak.

* (*Harci muzeum.*) Az orvosok és természetdöcsok sajtóságossal tervvel foglalkoznak ez idő szerint Berlinben. Mihelyt ugyanis a béke megkötöttetik, s a dolgok visszazökkennek a rendes kerékvágásba, muzeumot rendeznek be, a hol a kiállított tárgyak azt fogják előtüntetni, mely nyomokat hagynak a különböző lövetek: kartács, gránát, darab, mitrail-leuse, dreyse, chassepot-golyó stb. az emberi test különböző részein. Az emberi testrészeket esontokból fogják összeállítani, s mindenütt oda teszik a golyót is, a mely a jelzett sebet okozta. Az orvosok által eddig gyűjtött anyag az anatómiai muzeumba van megőrzés végett letelve, s annak idejében kiadatik a harci muzeumnak.

* (*Az angol nép*) sőkféle nászajándékkal készűl meglepni a királyné negyedik leányát: Luizát, ki — mint tudja van — nem királyi vérből való férőhöz, hanem Argyle herceg legidősb fiahoz: of Larnie marquishoz megy férőhez. E választást a nép örvendetes „leereszkedésnek“ tekinti, annyival inkább, mert régebben a királyné azért ellenzé egy nőrokona férőhezmenetelét, mert nem fejedelmi vért választott. II. Jakab óta, ki York herceg korában Clarendon lord leányát: Hyde Annát vette nőül, ez az első eset, hogy angol királyi családl sarja nem fejedelmi vérről lép házasságra. A régiebb angol történetben azonban gyakran fordult elő ily eset.

* (*Jóslat a franciáknak.*) Egy Blois-beli kalugyermök ki 1808-ban élt, jóslatokat irt a francia nemzetnek. E Pythia 1870-re a következőket jóvendölte: „A nők fogják végezni az aratást, mert a férfiak mind elmennek. A legnagyobb szerencsétlenség szüret előtt leend. A vész borzasztó lesz, de nem fog kiterjedni egész Franciaországra, hanem annak csak egyes részeire, különösen a fővárosra, hol egy borzasztó ötközlet leend és nagy öldöklés. A rosznak mindent szét akarnak rombolni, de nem leend idejük — s mind elhullnak a harcban. Sok jó is fog elveszni — mert mind elmennek, csak az öregek maradnak. Ez utolsók azonban nem mennek messze — utjok csak három napi járás leend. Az időben a nők fogják megkezdeni a szüretelést, de a férfiak fogják végezni — mert már ekkor mindennek vége lesz. Az időben a hírek alig egy pár magánlevél által fognak terjedni. Végre jönni fog három futár. Az első mondani fogja, hogy minden veszve van. A második — ki őjjelel érkezki — csak egy embert talál s ennek megmondja, hogy majd jönni fog egy harmadik futár — jó hírrel. A 3-ik tüzzelevellyel (vas-

uton?) Toursba érkezik reggel 7 órakor — és ez fogja hozni azt a jó hírt, melyre olyan Te Deum lesz, minő még sohasem volt!

(A mitraillense történetéhez.) A heilbronni archívumban őrzik a Wimpfen mellett 1622. april 29-től május 6-ikáig vivott esaták leírását, mely szerint Frigyes, bádeni örgrófnak nem csak tüzerése és ágyuja, hanem tüzorgonája is volt. Ez a különös orgona nem volt egyéb, mint egy keresek ágyuláb, melyen több egymással összekötött puskaeső volt végig fektetve. Akkor még a haditudomány nem haladt volt egészen a tűzköig, hanem kénkövával sűtötték el a löfegyvereket. Egyébiránt már a müncheni könyvtár „Bilderhand-schrift“-jében is a XIV-ik századból (1245 és 1350 közt) nemcsak puskákról és mozsarakról, hanem ily „orgonákról“ is van szó. Metz lakosai már 1324-ben használtak két ágyut. Münster védelmében 1535-ben az anabaptisták szintén használták egy nemét a mitraillense-nek. Meister Heinrich Gresbeck, a ki maga is hozzájuk tartozott s kitől egyedül maradt írott jelentés az anabaptisták viselt beldolgoiról, leírja ezt az orgonázást.

(Napoleon császárnál Wilhelmshöhén.) Egy német író, ki a napokban a fogolycsászárnál Wilhelmshöhén látogatáson volt, ezt a „Times“-ben következőleg írja le: Pietri ur bevezetett a fogolyfejedelem dolgozószobájába, melyet azután azonnal elhagyott. A szoba igen kicsiny, s alig volt benne más, mint egy nagy íróasztal, telve mindenféle levelekkel s lapokkal, azután egy más asztal, s néhány karszék, már igen kopott selyem szövettel bevonva. E kis szobában igen meleg volt s a kandallóból magasan felesapokdott a lángok, míg a nagy ablakokat a leszakadó eső kopogtatta meg. Az első tekintetre, melylyel a szobában szétméztem, az íróasztalán láttam a császárné bájós arcképét, a császári herceget, s egy gazdagon aranyozt fészület fényképét. Nem minden meglepetés nélkül egy bibliát is találtam ott. Tudjuk, hogy a császár hatvanharmadik évében van, s újból tapasztaltam, mennyire kell óvakodni attól, hogy minden futólagos benyomásnak, mely közzététetik, hitelt adjunk. En ritkán, vagy tén sohasem láttam jobban conservált arcot, a minő a császárné és elgondolható, hogy amaz óra alatt, melyen át vele szemközt ültem, mily figyelmesen néztem rá. Mindenki leg-alább is tíz évvel ifjabbnak hinné. Bajusza még teljesen szőke s ép ugy, mint kis hegyes állszakáll a vörösbe játszik, az utóbbi tövén néhány száll őszülni kezd. Haja hamvas szőke s csak itt-ott tűnik fel abban egy-egy ősz szál. Bör színe kevésse barnított s homloka, melyen alig van ránc, halvány-fehér. Az előbbi idők apathiájából nemszem lehetett ez areon észrevenni. Minthogy a császárt még sohasem láttam ily közvetlen közelben, nem ítéhetem meg, hogy azok, kik ily sokat beszéltek megtört férfiu, s elhaló tekintetéről, csak képzelték szüleményeit mutaték-e be, vagy hogy e szerencsétlenség a császárnak új ellentállási erőt kelett-e fel. A császár barátságos mosolylyal fogadott, megköszönte látogatásomat s kéznodulattal intett egy szőke, mely néhány lépésnyire volt attól, a melyben ő helyet foglalt.

(Amazon sereg.) A „Journ. des Deb.“ azon terv ellen, hogy Páris nőiből egy védő sereg állítsanak, a következő módon kel ki: „Neves-sünk rajta, de egyszersmind fűtöljük is ki. Az idő sokkal komolyabb és ünneplésesebb, hogy ily tarka jelenetnek és paródiának engedjük át magunkat. Azon tragikai jelenetben, melyben mi jelenleg a világ és jövő előtt föllépünk, ne túrjúk el, épen a nők iránti tiszteltől, hogy nőink, anyáink, nővéreink, leányaink, neveléses szerepet játszanak. E napokban olvastunk egy bizonyos Belly által kiállított fölhívást, melyben ezen ur helyiséget kér egy amazon zászlóalj fölszerelésére. A boulevardok nagyszámu embervadászai és amazonainak a forgalomból eltüntetésével azt hisszük, hogy nehezebb lesz személyt, mint helyiséget találni. Azon női komité, mely a Triat-féle testgyakorló intézetben gyűlt össze, valamint a Belly által szervezett zászlóalj más nadrágj és fegyvert kíván, hogy a sáncokra menjen. Mi azt kérdjük ezen uraktól és Bellytől, az amazon tábornoktól: Farsangban vagyunk-e? Jól van-e a pilanlat hasonló tréfákra választva? És ha szándék csakugyan komolyabb volna, mint eszméjük, kérjük: nincse-e még Párisnak elég védője?”

(Egy vitéz hadvezér) és bátor katona, Lee tábornok halt meg Amerikában. Rosz ügynek szolgált, midőn 1861-ben a rabszolgaság fentartása mellett kardoskodott, de jelleme, hadvezéri tehetsége és személyes vitézsége, mely utóbbról különösen Richmond védelmezése tesz bizonyoságot, híressé tették nevét s ellenfelének elismerését is kiválták számára. A háboru befejezése után visszavonultságban élt s utolsó éveit mint egy virgini iskolatanács elnöke tölté.

Szerkesztői üzenet.

Mádra: „A mádi szegedi bünkrónika előfizetői“ — aláírással a „Hazánk és Külföld“ szerkesztője, nevűre címve egy kis levelezési lapon egy esomó gorombaságot és fenyegetést kapott, mert Mádon nem kapják meg a „Szegedi bünkrónikát,“ melyre pedig előfizettek. Azt már megszoktuk, hogy a szerkesztőket mindenféle privát megbízásokkal halmozák el, de arra még hosszasa szerkesztői pályánkon nem volt eset, hogy ily hangon kérdezősködtek volna tőlünk valami dolog felől, a mi nem ránk tartozik, s egyedül jó vagy rossz kedvüinktől függ utána járni. Igen is megkaptuk „mádiak“-nak mult hóban intézett kérdését is a „Szegedi bünkrónika“ felől, de nem volt rá kedvünk felelni, mert az is igen közvetlő hangon kérdezősködött. Tessék oda fordulni mádi nevelletleneknek, a homnan előfizetés hirdettek a reklamált munkára, melyről e lapok szerkesztője azt sem tudja, hogy ki szerkeszti; ott aztán felvilágosítást nyerhet „a birkatürelmű, jámbor, fizető publikum,“ mint a hozzánk érkezett gorombáskodás nevézi a névtelen levél íróit, ha ugyan többek nevében íratott. E lapok szerkesztője soha sem hirdetett előfizetést a „Szegedi bünkrónikára,“ s az emek meg nem jelenéseért történt otromba megtámadást hajlandó annak tulajdonítani, hogy talán Mádon igen jól ütöttek ki az idén is a hajdan híres szüretet, a minek örüllök is a többi mádiak érdekében. Csakis ebből magyarázhatjuk, hogy még az előfizetési pénzt is tőlünk kérik vissza nagy fenyegetések közt.